

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓
สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี)
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

ภูมิลำเนาเดิม	(ไม่ปรากฏ)
วันประสูติ	วันพุธ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๑๒ ตรงกับวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๕๓ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา
วันสถาปนา	วันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ ในรัชกาลที่ ๒
วันสิ้นพระชนม์	วันเสาร์ ° แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีเถาะเอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ ตรงกับวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๓๖๒ ในรัชกาลที่ ๒
พระชนมายุ	๗๐ พรรษา
ทรงดำรงตำแหน่ง	
สมเด็จพระสังฆราช	๓ ปี ๑ เดือน

พระประวัติเบื้องต้น

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี) ประสูติเมื่อวันพุธ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๑๒ ตรงกับวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๕๓ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงอุปสมบทอยู่ที่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ทรงเป็นพระเปรียญเอก ต่อมาปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดตั้งเป็นพระราชาคณะที่ พระวินัยรักจิต แทนตำแหน่งที่ พระอุบาฬี ซึ่งเป็นตำแหน่งพระราชาคณะสามัญ มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ที่ต้องเปลี่ยนเพราะทรงเห็นว่าสมณศักดิ์นี้ไปพ้องกับนามพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า จึงโปรดให้แปลงนามเสียใหม่เป็น พระวินัยรักจิต ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระสังฆราช (มี) จึงทรงเป็นพระราชาคณะในราชทินนามที่ พระวินัยรักจิต เป็นรูปแรก

° ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ว่า “วันอังคาร แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐” และมีเชิงอรรถว่า “แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นวันเสาร์”

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๓๓ ทรงได้รับพระกรุณาธิคุณเลื่อนสมณศักดิ์ให้สูงขึ้นเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพิมลธรรม ในคราวเดียวกับที่ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช (สุข) และสมเด็จพระพนรัตน์ วัดโพธาราม หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในปัจจุบัน

ในราวปี พ.ศ. ๒๓๕๖ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพนรัตน์ แทนสมเด็จพระพนรัตน์ วัดโพธาราม ซึ่งมรณภาพ

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หลังจากสมเด็จพระสังฆราช (สุข) สิ้นพระชนม์ ในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระพนรัตน์ (มี) ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในราชทินนามว่า สมเด็จพระอริยวงษญาณ เมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ธรรมเนียมแห่งสมเด็จพระสังฆราช มาสติต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

สมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์แรกที่เมื่อได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาแล้ว ทรงโปรดให้แห่จากพระอารามเดิมมาสติต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ นับเป็นการเริ่มต้นธรรมเนียมแห่งสมเด็จพระสังฆราชจากพระอารามเดิมมาสติต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ก็ได้เป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์นับแต่บัดนั้นมาจนตลอดรัชกาลที่ ๒

พระเกียรติคุณ

การจัดสมณทูตไทยไปลังกา

เมื่อครั้งสมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพนรัตน์ ได้ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจสำคัญคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระราชดำริที่จะให้พระสงฆ์ไทยออกไปสืบข่าวพระศาสนายังลังกาทวีป แต่เนื่องจากในขณะนั้นสมเด็จพระสังฆราช (สุข) ทรงชราภาพมากแล้ว จึงทรงมอบหมายให้สมเด็จพระพนรัตน์ (มี) เป็นผู้จัดสมณทูตเพื่อเดินทางไปยังลังกาแทนพระกรณียกิจครั้งนี้ นับเป็นพระเกียรติประวัติที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการรื้อฟื้นศาสนาไมตรีระหว่างไทยกับลังกาที่ **เริดร้าง**มานาน และยังเป็น การปูทางให้แก่สมณทูตไทยในรัชกาลต่อมา ส่งผลให้คณะสงฆ์ไทยและลังกามีการติดต่อสัมพันธ์กันใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ในทางพระศาสนาในเวลาต่อมาเป็นอันมาก

การฟื้นฟูพิธีวิสาขบูชาครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ. ๒๓๖๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระราชประสงค์จะบำเพ็ญพระราชกุศลที่ประเสริฐยิ่งกว่าการบริจาคทานรักษาศีลภาวนา ที่เคยทรงบำเพ็ญอยู่ นั่น สมเด็จพระสังฆราช (มี) จึงได้ถวายพระพรให้ทรงกระทำวิสาขบูชา อันเป็นพิธีบูชาสำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีผลอันยิ่งใหญ่ยิ่งนัก ที่พระมหากษัตริย์แต่ก่อนได้ทรงกระทำมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งพิธีวิสาขบูชาเป็นพิธีบูชาสำคัญประจำปีขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๖๐ เป็นต้นมา ถือได้ว่าสมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการฟื้นฟูพิธีสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เสื่อมสูญไปนานกว่า ๔๐๐ ปี ให้กลับมีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และยังคงเป็นพิธีสำคัญที่มีสืบมาจนทุกวันนี้

ปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแบ่งเป็น ๓ ชั้น เรียกว่า บาเรียนตรี บาเรียนโท บาเรียนเอก หลักสูตรที่ใช้เรียนใช้สอบก็คือพระไตรปิฎกทั้ง ๓ คัมภีร์ ได้แก่ พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม มาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดให้ปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้เป็นบาเรียนมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น สมเด็จพระสังฆราช (มี) จึงทรงเป็นธุระในการปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม ทรงปรึกษากับพระราชาคณะจนเห็นชอบทั่วกันในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการสอน และการสอบไล่พระปริยัติธรรมใหม่ ทรงกำหนดหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยขยายการศึกษาออกไปเป็น ๕ ประโยค ผู้สอบไล่ได้ตั้งแต่ ๓ ประโยคขึ้นไปเรียกว่าเป็นบาเรียน หรือเปรียญ และหลักสูตรพระปริยัติธรรมที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ในสมัยสมเด็จพระสังฆราช (มี) นี้ ได้ใช้เป็นแบบแผนการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยสืบมาจนปัจจุบัน

พระกรณียกิจพิเศษ

พ.ศ. ๒๓๖๐ สมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงเป็นพระราชอุปัชยาจารย์ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติเทววงศ์ เมื่อครั้งทรงผนวชเป็นสามเณร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อทรงผนวชแล้วได้เสด็จไปประทับ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นเวลา ๑ พรรษา จึงทรงลาผนวช

พระอวสานกาล

สมเด็จพระสังฆราช (มี) สิ้นพระชนม์เมื่อวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีเถาะเอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ ตรงกับวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๓๖๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สิริพระชนมายุได้ ๗๐ พรรษา ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๓ ปี ๑ เดือน